

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár szakmai beszámolója a

„Háborús hátország: Budapest. Az első világháború, a forradalmak és a Párizs környéki béketárgyalások alatt a fővárosban megjelent plakátok és középiskolai értesítők tömeges digitalizálása, valamint az 1916-os budapesti címtár adatainak innovatív közzététele térképalapú keresőfelületen.”

című pályázatának megvalósításáról

Nemzeti Kulturális Alap - Közgyűjtemények Kollégiuma

Altéma szám: 204122/00556

A pályázati támogatással elvégzendő munkákkal egyrészt szeretnénk volna új műfajokkal és típusokkal bővíteni a hazai közgyűjteményi kulturális digitális dokumentumvagyon, másrészt elő kívántuk segíteni a százéves évfordulója kapcsán újra a figyelem homlokterébe került első világháborúval kapcsolatos kutatási, oktatási és közművelődési tevékenységeket.

Ennek érdekében történt meg:

1.

2500 darab 1914 és 1920 közötti utcai hirdetemény (plakát, egyéb falragasz) digitalizálása és teljes szövegű keresést is lehetővé tevő adatbázisban történő közzététele a hungaricana.hu felületén

Budapest lakossága a háborús években a hírlapokon kívül elsősorban az utcai falragaszokról szerezhetett tudomást az életét közvetlenül is befolyásoló fejleményekről, és a hivatalos szerveknek is a szöveges plakátok voltak a legfontosabb tájékoztatási eszközeik arra, hogy az intézkedéseikkel kapcsolatos információkat eljuttassák a város polgáraihoz. E hirdetemények érzékletes dokumentumai a civilek egyre fokozódó terheinek, és bemutatásuk különösebb magyarázat nélkül is átélhetővé teszi az utókor számára, hogyan változatott meg a közhangulat az idő előrehaladtával, s miképpen járult mindez hozzá az összeomlást követő forradalmas közállapotok kialakulásához. Az őszirózsás forradalom, a Tanácsköztársaság, majd a trianoni döntés fordulatait szintén jól tükrözik a fennmaradt plakátok.

Az egykori Fővárosi Könyvtár munkatársai már akkor felismerték e dokumentumok forrás- és illusztrációs értékét, mert azokat módszeresen archiválva egy körülbelül két és félezer darabos gyűjteményt hagytak örökül.

Ezeket a nemritkán már veszélyeztetett állapotú, méretük, tárolási módjuk miatt nehezen kezelhető és eddig csupán egy szempont szerint visszakereshető dokumentumokat digitalizáltattuk és szövegfelismerő programmal tettük kereshetővé a hungaricana.hu felületén.

A digitalizálás, adatbevitel, képfeldolgozás és a közzététel módja

Az előkészítő szakaszban a plakátkatalógus alapján kiválogattuk a témába vágó plakátokat, kiszűrtünk a többes példányokat és az állapotuk miatt digitalizálásra

alkalmatlanokat. A kisebb mértékben sérült falragaszokat a hátlapjukon eltávolítható papírragasztóval megerősítve óvtuk a szkennelés során várható behatásoktól. A másolás paraméterei: 300 DPI, 24 bit, 80 %-os színes JPG.

A szövegfelismertetés Abby Finereader programmal történt. A tömeges eljárásnál szokásos automatikus OCR kerül alkalmazásra, amelyiknél 96 százalékos átlagteljesítményt vártunk el.

A plakátok megjelenési évük szerint egy-egy PDF-állományt képeznek, amihez dátum (napok) szerinti könyvjelző készült, így az anyag pontos kronológiai áttekintéssel kezelhető. A plakátok egyenként letölthetők.

Az interneten a hungaricana.hu Könyvtár részében, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár oldalán kapott külön felületet a gyűjtemény.

A munka végén ellenőriztük a teljesítést. Kiemelendő, hogy a szöveges felismertetés a kívánt minőségben sikerült, ami rendkívül hatásosan növelte meg a gyűjtemény forrás- és illusztrációs értékét.

A vállalkozótól a nyers képállományt is átvettük, és teljes körű felhasználási joggal archiváltuk.

2.

32 fővárosi középiskola értesítői 1914 és 1920 közötti időszakban megjelent évfolyamainak, összesen 32 kötet 20.000 oldalának digitalizálása és teljes szövegű adatbázisban történő közzététele a hungaricana.hu felületén

Az oktatási intézmények évkönyvei elsőrendű oktatástörténeti források, rögzítik a képzések tartalmi és szervezeti kereteit. Első kézből közölnek iskolatörténeti adatokat, így a helyismeret fontos tájékoztató eszközei. Biográfiák szerzői, családtörténeti kutatók, köztük a „laikus” érdeklődők egyre szélesedő tábora számára is fontos információs bázist jelentenek. A háborús évek kiadványai különösen tanulságosak: nemcsak listázzák, de részletezik is diákjaik és tanáraik részvételét a háborúban, közreadják a kitüntetéssel végződött hadiesemények, a sebesülések, hősi halálok körülményeit. Budapest iskolaépületei közül számos ideiglenes laktanyaként vagy hadikórházként funkcionált ezekben az években, az evvel kapcsolatos részletek is feltáruulnak az évkönyvekből.

Míg a vidéki városok az elsők között digitalizáltatták a helyi iskolai értesítőiket, a főváros ebben jelentős lemaradásban volt. E pályázat keretei között most mód nyílt harminckét gimnázium, reáliskola, középfokú magánintézmény és egyéb felsőbb iskola anyagának legalább részleges feldolgozására. Ahol lehetett, a háborút megelőző és követő néhány évre is kiterjesztettük a válogatást, és bízunk benne, hogy a jövőben teljes körűvé tehetjük majd az évsorokat.

A digitalizálás, adatbevitel, képfeldolgozás és a közzététel módja

Az értesítők előkészítése során ellenőriztük a kiadványok teljességét (oldalak, mellékletek), állapotát, sorrendjét. Az oldalsorrendi rendellenességekről, illetve a külön

kezelést igénylő mellékletekről jegyzék készült. A zavaró kézírásos bejegyzéseket, firkálásokat eltávolítottuk.

A digitalizáláshoz a kiadványok részben muzeális jellege, illetve a rendelkezésre álló példányok kis száma miatt a szétvágással és gyorsszkennelssel történő feldolgozást nem választhattuk. A tömeges, mégis könyvkímélő feldolgozást kímélő könyvszkennelssel történt. A másolás paraméterei: 300 DPI, 24 bit, 80 %-os színes JPG.

A szövegfelismerés Abby Finereader programmal történt. Automatikus OCR került alkalmazásra, amelyiknél 96 százalékos átlagteljesítményt vártunk el.

Egy kötetnek egy kétrétegű PDF-fájl felelt meg. A PDF-állományokhoz az évkönyveknél fejezetenként, illetve a tartalomtól függően címenként tartalmi könyvjelzők készültek.

A digitalizálás ellenőrzésekor vizsgáltuk a teljességet, a lapok olvashatóságát, a felismerés arányait, az indexelés és a tartalomjegyzék elkészítésének sikerességét, az internetes kezelőrendszerrel elvárható megoldások minőségét.

Az interneten két felületen tettük elérhetővé a dokumentumokat: közzétettük a hungaricana.hu felületén, a Könyvtár adatbázisban az értesítők blokkjában, és a könyvtár katalógusán keresztül, az eredeti kiadványok bibliográfiai rekordjaihoz kapcsolva is.

A vállalkozótól a nyers képállományt ebben az esetben is átvettük, és teljes körű felhasználási joggal archiváltuk.

3.

A digitalizált dokumentumok innovatív közzététele: A Budapesti cím- és lakásjegyzék 1916-os kötetének adatai a Budapest időgép

Ebben a fejlesztésben Budapest főváros várostörténeti közgyűjteményeinek, és a HUNGARICANA országos közgyűjteményi digitális adatbázis fenntartóinak és működtetőinek együttműködése valósult meg. A különböző intézmények által már közzétett, és a most elkészült adat- és digitális dokumentumállományokat újszerű lehetőségeket megvalósító kezelőfelület kapcsolja össze.

Az *időgép* megoldás lényege, hogy a sokszor csak alaposabb adatkezelési ismeretekkel megközelíthető dokumentumokat és tényadatokat könnyebben, szemléletesebben, interaktív, mi több, szórakoztató módon hozza az érdeklődők szeme elé. Az iratok, a fényképek, tervek és az adattárszerű kiadványokból kinyerhető információkból adatbázis épül, és ezek a különböző korokból származó térképek számítógépes változataira vetítve válnak kereshetővé. Látványos megjelenítésük izgalmas utazást kínál térben és időben.

A [Budapest időgép](#) tavaly jött létre Budapest Főváros Levéltára és az Arcanum Adatbázis Kft közös fejlesztéseként, az NKA támogatásával. Az új fejlesztés egy adatokban

igen gazdag kiadvány, a *Budapesti cím- és lakásjegyzék* 1916-os kötetére épül. A kiadvány ingatlanjegyzék fejezete utca-házzszámokhoz rendelve tartalmazza az ingatlantulajdonosok neveit és az ingatlanjegyzéki számokat. (Ez utóbbiak hungaricana.hu több más állományának összekapcsolását lehetővé tevő közös adat.) Az ingatlanjegyzéket (kb. 40000 rekordot) adatbázisban rögzítették, majd geokódolták, vagyis elhelyezték egy korabeli térkép vektorizált változatán.

Emellett az 1916-os címtárból kiválasztottunk kb. 2000 intézmény, cég (iskolák, éttermek, kávéházak, mozik, templomok és rendházak, laktanyák stb.) neveit és címeit is, amik szintén bekerültek az adatbázisba és keresésre megjelennek a vektorizált, sematikus térképen. Hasonlóképpen bővítették az adatgyűjteményt az eredeti térképről leolvasott szöveges információk is.

Az intézményekre, objektumokra egyedileg vagy csoportosan is lehet keresni, tehát a térképen például kivilágítható az Otthon mozgófényképszínház helye, de az összes mozi a fővárosban együttesen is.

Az intézményeket összefoglaló kategóriákba is beosztottuk (állam, egyház, fegyveres testületek, kultúra, egészségügy stb.), így ezek csoportosan is lekereshetők. A kategóriákat a térképen megfelelő ikonok is jelölik. Az ikonok csak megfelelő nagyítás esetén látszódnak; a feliratok pedig még nagyobb nagyítás esetén tűnnek elő, elkerülendő azt, hogy a zsúfoltság miatt zavaróan egymásra lógjanak a feliratok.

A lakcímjegyzék adatait a következő módon helyezték fel a térképre: egy utca-házzszám objektum a házzszámmal és az alapértelmezett ikonnal (házikó) látszódik. Amennyiben van tulajdonos, akkor a házzszám és a tulajdonos olvasható. Amennyiben valamilyen intézmény is működött ott, akkor módosul az ikon az intézménynek megfelelő kategóriára, és a házzszám után az intézmény neve következik. Amennyiben több intézmény is működött az adott helyen, akkor az első intézményhez kapcsolódó kategória ikonját kapja a hely.

Az ikonra vagy a felíratra való kattintás után egy rövidített adatlap látható, amin látszik az adott utca-házzszámmra vonatkozó pontos kerület, közterület és házzszám kiírás, a tulajdonos neve (amennyiben volt), utána következik a kapcsolódó intézmények felsorolása. Innen hivatkozások mutatnak a következő irányokba:

- Lakcímjegyzék adatbázis: A [Budapesti Cím- és Lakásjegyzék megfelelő rekordja](#).
Ez a levéltári adatbázis (HUNGARICANA LEAR) része, vagyis innen további, a helyhez kapcsolódó adatokhoz és digitalizált dokumentumokhoz vezetnek linkek. Például a mai helyrajzi szám alapján eljuthatunk a kapcsolódó tervrajzokig és más levéltári dokumentumokhoz.
- Ingatlanjegyzék
Az [1916-os Lakcímjegyzék ingatlanjegyzék megfelelő forrásoldala](#)
Ez a könyvtári adatbázis része (HUNGARICANA LIBRARY), tehát a digitalizált címtár és az azt befoglaló könyvsorozat irányában vezet a felhasználót.
- Lakók, iparosok, intézmények

[Keresés a teljes 1916-os Lakcímbjegyzékben utca/házszámra.](#)

Így (a szövegfelismertetés határáig) megtalálható minden olyan bejegyzés, ami a adott címhez köthető, például az ott lakók, az ott dolgozó iparosok, szolgáltatók, az adott címet székhelyként használó intézmények.

- Közjegyzői okiratok - A [LEAR / Közjegyzői adatbázison belül keresés az adott utca/házszámhoz kapcsolódó helyrajzi számra](#)
- Ha olyan iskola is működött itt, amihez kapcsolódó iskolai értesítők is digitalizálásra kerültek, akkor az azokra mutató hivatkozás is itt jelenik meg.

Az időutazás élményét tovább gazdagítja, hogy egy ponton automatikusan megjelennek a kiválasztott helyek környékét különböző korokban mutató fényképek is. Ennek forrásbázisát a hungaricana.hu Képcsarnoka adja – benne többek között Budapest Főváros Levéltárának és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjteményének fotóarchívumaival.

A tematikus térkép mellett megjeleníthető az eredeti kataszteri térkép is, követve a felhasználó haladását és nagytításait a tematikus (geokódolt) térképen.

Mindez összekapcsolódik az időgépen már korábban geokódolt, más korszakokból (1837, 1872, 1908, 1937) származó térképekkel és a mindezeknek az időállapotoknak pontosan megfeleltetett mai (OpenStreetMaps) térképpel. A keresés bármelyik térképről vett adattal elindítható és a találatok az évszámoknak megfelelően sorolódnak fel. A legteljesebb funkcionalitást természetesen a most elkészült 1916-os adatbázis nyújtja, a jövőben azonban érdemes lesz mindezt a többi időmetszetre is kiterjeszteni.

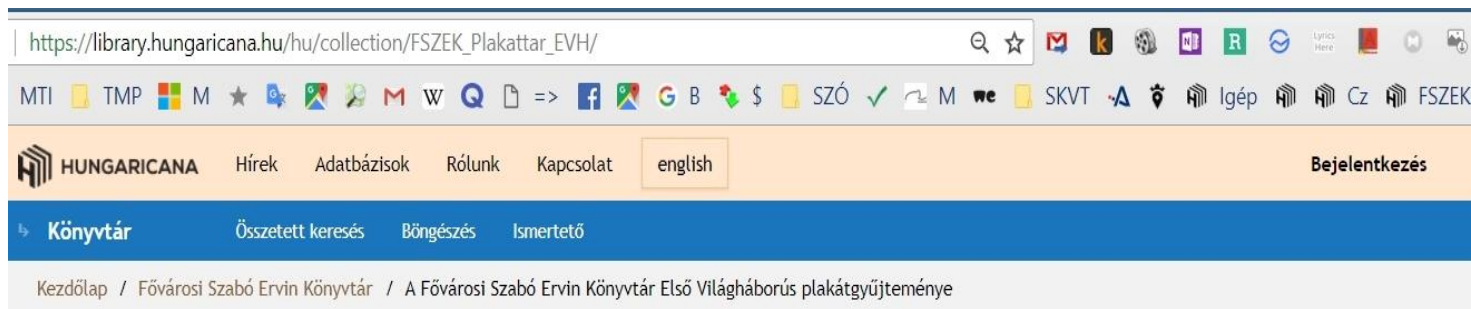
A feldolgozott adatok mennyisége, a feldolgozás minősége és a fejlesztések funkcionalitása a pályázati terveknek teljes körűen megfelel.

Ezúton szeretnénk kifejezni a köszönetünket a Kuratórium tisztelt tagjainak, hogy kedvező döntésükkel elősegítették elképzeléseink megvalósítását.

Budapest, 2018. augusztus 9.

Sándor Tibor osztályvezető
pályázati felelős

Képernyőképek az állomány Hungaricana-ra történt feltöltéséről

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Első Világháborús plakátgyűjteménye

Keresés

Tartalom

- Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Első Világháborús plakátgyűjteménye - 1914
- Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Első Világháborús plakátgyűjteménye - 1915
- Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Első Világháborús plakátgyűjteménye - 1916
- Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Első Világháborús plakátgyűjteménye - 1917
- Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Első Világháborús plakátgyűjteménye - 1918
- Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Első Világháborús plakátgyűjteménye - 1919
- Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Első Világháborús plakátgyűjteménye - 1920
- Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Első Világháborús plakátgyűjteménye - Év nélkül
- Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Első Világháborús plakátgyűjteménye - Dátum nélkül, csak leltári szám

Tartalom

- 7

Biztonságos | <https://hungaricana.hu/hu/budapest-idogep/terkep/?query=Kenyérmező%20utca>

Horthy MTI TMP M ★ G M W Q => f G B \$ SZÓ ✓ M we SKVT

Rákóczi út - 57a,57b

VIII. kerület (Józsefváros)

Tulajdonos: Bpesti ágost. ev. tót egyház

Intézmények

- "Munkácsy" kávéház
- Rákóczi-úti ágostai hitv. evang. egyházközség
- ágostai hitv. evang. templom
- VIII. ker. ág. ev. elemi iskola

Hivatkozások

- [Lakcímsjegyzék adatbázis](#)
- [Lakcímsjegyzék könyv](#)
- [Lakók, iparosok, intézmények](#)
- [Közjegyzői okiratok](#)

Rákóczi út

Kenyérmező utca

Luther utca

1837 1872 1908 (1) 1916 (1) 1937 (1) 2018

ÁLLAM EGÉSZSÉGÜGY EGYHÁZ FEGYVERES TESTÜLETEK HELYI KÖZIGAZGATÁS KULTÚRA OKTATÁS POSTA

SZOCIÁLIS GONDOSKODÁS TÁRSADALMI SZERVEZETEK VENDÉGLÁTÁS

Kenyérmező utca